

Hmotná kultura měšťanských domácností v renesanční Telči

JOSEF HRDLIČKA

Zájem o poznání kultury raně novověkých měst projevovala česká historiografie zejména v osmdesátých a na počátku devadesátých let 20. století. Na základě dosažených poznatků a v souvislosti s probíhajícím výzkumem šlechtických dvorů a jejich vztahu k prostředí poddanských měst se před historiky objevují další okruhy badatelských témat.¹ Jedná se zejména o poznání hospodářských, komunikačních, kulturních, mocenských, personálních a dalších vazeb mezi dvorem a městským prostředím i jejich význam v proměnách dvorské či městské společnosti včetně elit. Na základě dochovaných pramenů vrchnostenské, velkostatkové i městské provenience se takto orientovaný výzkum zaměří na prostředí dvou poddanských sídelních (rezidenčních) měst pánů z Hradce a Slavatů, Jindřichova Hradce a Telče. Cílem předložené studie je nejprve vytvoření srovnávacího materiálu k dosavadním výzkumům hmotné kultury měšťanských domácností předbělohorského a bělohorského období. Vzhledem k dosažené úrovni výsledků a povaze zkoumané lokality se jedná především o poddanská města.² Současně se studie stane východiskem pro následné bádání o proměně vztahů společnosti šlechtických dvorů a prostředí poddanských měst na dominiu pánů z Hradce a Slavatů v 16. a na počátku 17. století.³

Telč získali páni z Hradce roku 1339 a do jejich majetku patřila ve funkci centra moravských držav až do vymření rodu v roce 1604. Poté přešla do rukou Slavatů z Chlumu a Košumberka a vydržela v nich až do roku 1691. Renesační perioda se do tváře města zapsala stejně výrazně jako následná barokní doba. Počátky renesance se v Telči objevily ve třicátých letech 16. století, kdy začaly pozvolna obohacovat přetrvávající pozdně gotickou tradici. Nástup nového stylu urychlil zejména požár domů v jihozápadní části náměstí roku 1530 a jejich následná stavební obnova. O dvě desetiletí později, v září 1550, se na základě znění rodové smlouvy stal majitelem Telče Zachariáš z Hradce. Rozsáhlé a dlouhodobé přestavby zámeckého sídla, započaté na počátku padesátých let, se odrazily i ve stavebních úpravách měšťanských domů. Roku 1557 došlo rovněž k reformě městské správy, jež v prakticky nezměněné podobě přetrvala do druhé poloviny 18. století. Konec renesance nastal v letech třicetileté války, kdy bylo město několikrát obsazeno vojskem. Symbolicky jej ukončilo založení jezuitské koleje roku 1651 a další požár části náměstí o čtyři roky později.⁴ Po celé období tvořila Telč jádro rozsáhlého

kterých případech dříve neuvedeného majetku, se v této části objevují údaje o rodině, příbuzných, odkazy ke kostelům, na světské stavby či k městskému špitálu. Od sklonku sedmdesátých let 16. století se v úvodu odkazů majetku, hmotných předmětů a peněžní hotovosti začalo objevovat poručení duše pánu Bohu.¹⁵ Až do roku 1567, kdy začal knihu vést nový městský písař, byla úvodní pasáž psána ve 3. osobě singuláru, ostatní tři se zapisovali v 1. osobě. Poté u všech částí převládla 1. osoba jednotného čísla, ale po roce 1588 se užívání 3. osoby do úvodní části opět vrátilo. Doba mezi sepsáním písemné předlohy testamentu a jejím vložení do kšaftovní knihy se nedá na základě zápisů přesně rekonstruovat. O její délce vypovídají pouze náhodné zmínky.¹⁶ Dělo se tak přitom vždy až po úmrtí kšaftujícího.¹⁷ Naopak uzdravení osoby, žádající o pozdější vložení svého testamentu do městských knih, se mohlo stát důvodem k jeho vrácení.¹⁸

O podobě měšťanských domů a jejich stavební dispozici obsahují zkoumané zápisy pouze malé množství údajů, vážících se navíc vesměs k domům stojícím na náměstí. Podle dosavadního stavu poznatků se do domů na náměstí vstupovalo portálem, jenž ústil zpravidla do síně. Uvedený prostor sloužil k provozování živnosti či jako sklad a současně vytvářel komunikační prostor, zprostředkovávající spojení se zadní částí parcely, sklepením nebo horním patrem. Mohly z ní vést schody do zadní komory a případně také černé kuchyně. Se síní souvisel „krám“ zabírající další přízemní část domu. Společně s ním tu mohla mít místo rovněž komora nebo klenutá místnost zvaná „sklep“. Ze síně se sestupovalo do pivnic. Schody, spojující dolní síň s poschodím domu, vedly do komunikační části nazývané horní síň. Pro dolní ani horní síň nebyl v telčské kšaftovní knize nikdy použit pojem „mázhaus“. Hlavní část života měšťanské rodiny se odehrávala ve světnici, umístěné zpravidla při domovním průčelí a do náměstím otevřené dvěma okny. Další místností byla komora, pokoj nebo různé obytné komůrky.¹⁹

Testamenty se nejčastěji zmiňují o komorách, světnicích a síních. Jen výjimečně vyplývala ze znění záznamu funkce prostoru a její vazby na další místnosti interiéru. Ve svém kšaftu z roku 1541 vymínil Vondra Drdák, majitel domu na náměstí (dnes č. 66), aby jeho manželka Kateřina mohla nadále obývat „sklípek, v kterýmž jest, v tom aby do smrti byla [a] v kuchyni a v světnici aby vůli měla plnú“. Obdobně zajistil poslední vůlí z roku 1554 svou manželku švec Jan Čapek. Ve svém domě (dnes č. 30) na rohu náměstí a ulice k Velké bráně, který odkázal synu Mikulášovi, jí vyhradil „komoru svobodnou“. Matouš Tybolt, majitel domu na náměstí (dnes č. 62), odkázal dům manželce a pro svou matku v něm vymínil malou světničku v patře, „při kteréž kuchyňka jest a proti schoďům komora“.²⁰ V domě krejčího Bartoše na náměstí (dnes č. 39) měl na sklonku padesátých let 16. století své místo ševcovský krám, přízemní klenutá místnost („sklep“), hostinská místnost zvaná „hostěnice“ a také šenk. Obdobnou „hostěnici“ měl ve svém domě opět na náměstí (dnes č. 3) také Ambrož Jech. Často zmiňovanou komoru využívali telčští měšťané k uschování zásob nebo uložení ložních šatů i oděvních textilií.²¹ Primas města Blažej Otčenášek, majitel domu na náměstí (dnes č. 60) měl roku 1601 v komoře i své lůžko na spaní či truhlu s uloženým plátnem. Světnici používal jako komunikační místnost, o čemž vypovídá přítomnost stolů. Součástí domů byla rovněž půda, vhodná k uložení různých zásob nebo i k odložení zřejmě nevyužívaných čeledních ložních šatů.²² Proměnu vzhledu dveří přibližují zmínky o zámku „zavěsitým se dvěma klíči“ v odkazu Kateřiny Karlové roku 1571 a sedmi vysutých zámčích v domácnosti Petra de Marko v roce 1606.

Mezi zachycenými hmotnými předměty byly v několika případech zastoupeny potřeby k vykonávání živnosti. Kšafy obyvatelů předměstí, jejichž hlavním zdrojem obživy bylo zemědělství, i některých majitelů domů uvnitř hradeb vlastnicích polnosti v okolí

ních domech hosté jedli železnými nebo dřevěnými „prostými“ lžicemi, jejichž výrobou se v Telči v sedmdesátých letech 16. století zabýval například Bartoš Radkovec.³² Ze dřeva se zhotovovaly také talíře.³³ Podoba cínového nádobí byla patrně velice prostá, pouze Mikuláš Čapek vlastnil roku 1572 v domě na náměstí (dnes č. 30) „*půldruhého žejdlíku konvičku s obrázky*“. Mezi konzumovanými nápoji převažovalo pivo. Rozlévalo se také víno („*půlky k vínu*“) nebo pálenka („*kotel jako pálený pálí*“).³⁴ Součástí vybavení pivnic s uskladněnými nápoji tvořily hevery s řetězy na přemísťování sudů, kádě, prázdné sudy, dřevěné džbery, malé soudky, necky, nálevky a košťýře.³⁵

Inventáře kuchyní v měšťanských domech se od domácností uvedených šenkovních domů, kde docházelo k úzkému kontaktu a propojení mezi soukromým a veřejným,³⁶ nijak výrazně nelišily. Pouze v nich chybělo větší množství cínových nádob na nápoje a talířů. Naopak i k jejich mobiliáři náležely cínové slánky, kotle, menší kotlíky („*kotlík k rybám*“), hmoždíře, rošty, rendlíky a pánvice i menší pánvičky, využívané v šenkovních domech společně pro potřeby měšťanovi domácnosti i šenku. Při praktickém provozu takových domácností muselo docházet k prolínání obou sfér materiální kultury, o čemž svědčí fakt, že samotné hmotné předměty nebyly při zápisech v kšaftovní knize od sebe nikdy odděleny podle způsobu využití pro „veřejné“ nebo „soukromé“ účely. Většina předmětů byla zhotovena z cínu. Z mědi vlastnili měšťané již od čtyřicátých let měděnice (umývadla), v padesátých letech přibýly měděné svícny a o deset let později také kotlíky a poté i pánvice. Z počátku 17. století se dochovaly ojedinělé zmínky o měděném trychtýři, košťýři, pocínovaném pekáči, sítku nebo hrnci do kamen. V polovině padesátých let 16. věku se začaly v menší míře v testamentech objevovat předměty z mosazi, která se uplatnila při výrobě pánví, hmoždířů, svícnu, umývadla i kotlíků.

Koncentrace šenkovních domů byla největší na náměstí, v centru městské lokality a na nejvýznamnější komunikační ploše ve městě, kde se nacházely obchody řady řemeslníků a odehrávaly se tu pravidelné týdenní i výroční trhy. Na ploše obývané čtvrtinou všech obyvatel měly své místo téměř tři čtvrtiny šenkovních domů zachycených v kšaftovní knize. Po doplnění zmíněných údajů o poznatky městské topografie je možné konstatovat, že téměř dvě třetiny měšťanských domů na telčském náměstí byly ve zkoumaném období alespoň jednou využity i jako šenkovní dům.³⁷ Z celkového počtu asi 70 dosud zachycených vlastníků šenkovních domů na náměstí mělo ve svém majetku vlastní sladovnu devatenáct a soukromou chmelnici nejméně patnáct měšťanů, z nichž někteří disponovali oběma současně. V pěti případech se podařilo doložit, že sladovna náležela rodině, jež vlastnila šenk dlouhou dobu a drželo ji tedy více osob po sobě (majitelé domů dnes č. 25, 41, 49, 50, 51). Stejná situace nastala i u čtyř chmelnic (domy dnes č. 25, 41, 49, 51). Vlastní pivovar se nacházel různou dobu pouze ve čtyřech domech (dnes č. 25, 49, 51, 66). Ze šenkýřů mimo náměstí se mohl vlastní sladovnou pochlubit pouze jediný.³⁸

Majiteli šenků nebyli pouze sladovníci, ale také příslušníci dalších řemesel, například řezníci, pekaři a obchodníci, činní v některých případech i v městské správě. Většina hostinských prodávala nakoupené pivo. Délka provozování šenkovního domu byla rozdílná a z dochovaných pramenů ji nelze vždy spolehlivě určit. V některých případech, jichž lze na telčském náměstí doložit okolo dvaceti, však mohl mít šenk na jednom místě dlouhou tradici. K místům, kde se nacházely delší dobu, náležela severozápadní strana náměstí v bezprostřední blízkosti panského sídla a radnice (dnes s nejnižšími čísly), prostor při východu z náměstí do ulice u hradeb a k Horní bráně (dnes č. 20–27), domy v její jižní části náměstí (dnes mezi č. 30–42) a prakticky celé tzv. Velké loubí, tedy

nejdelší souvislá strana náměstí. Rájem pivařů byl v raném novověku severovýchodní kout náměstí, kde se nacházelo deset šenků, které jich majitelé využívaly k šenkování delší čas (dnes č. 39, 40, 41, 42, 46, 49, 50, 51, 52, 54).

Někteří vlastníci šenkovních domů byli schopni případné hosty také ubytovat. Zajištění noclehu a stravování osob doprovázející návštěvy vrchnosti náleželo k funkcím, které musela Telč jako poddanské sídelní (rezidenční) město předního velmože Markrabství moravského v letech 1550–1589 plnit. V zápisech se podařilo zjistit 15 měšťanů, kteří měli ve své domácnosti pět a více postelí vybavených pro případné přenocování.³⁹ Plná třetina měšťanů přitom měla pět loží a další čtyři vlastnili šest lůžek. Tři z nich disponovali větším počtem postelí již před příchodem Zachariáše z Hradce – sládek Ondřej, městský konšel a purkmistr, měl ve svém domě na náměstí (dnes č. 51) „*ložních šatů na sedm postelí*“ již při své smrti roku 1538. Pět loží měl také Matěj Ruth na náměstí (1541, dům dnes č. 25) a bednář Havel (1542). Stejným množstvím se mohl pochlubit ve svém domě na náměstí (dnes č. 50), v němž měl i šenk, v první polovině padesátých let Jan Zajíček. Pět loží, ovšem s poznámkou „*na kterých lihám*“, se společně se šenkem nacházelo před polovinou osmdesátých let v domě Marty Khazárky v ulici u hradeb. Ve vlastnictví je o více než deset let později měla i Anna Krákorka. Šest „*loží šatů*“ mohl nabídnout v padesátých letech v domě na náměstí (dnes č. 7) Šimon Bláhů, konšel a vlastník šenku. Zámožný řezník Ambrož Jech vlastnil šenk a byl v ubytovací místnosti zvané „*na hostěnici*“ ve svém domě na náměstí (dnes č. 3) schopen v první polovině šedesátých let poskytnout nocleh šesti osobám. Stejně množství jich mohl nabídnout v domě se šenkem na náměstí (dnes č. 5) o deset let později také Adrian Drdák. V prvním desetiletí 17. století jich měl stejný počet i panský kovář Martin Šrom. Sedm loží vlastnil ve svém domě již zmíněný sládek Ondřej. Osm jich stálo v polovině devadesátých let v domě Víta Čírka na Velkém předměstí. Pouze čtyři telčští měšťané, zachycení v kšaftovní knize, disponovali více než 10 postelemi. Prvním z nich byl na sklonku padesátých let krejčí Bartoš, majitel domu na náměstí (dnes č. 39) a konšel. V domě, kde se „*na hostěnici*“ nacházelo několik z celkem 11 postelí, vlastnil současně také šenk, kde byl podle počtu žejdlíků schopen hostit až mezi třemi a čtyřmi desítkami hostů.⁴⁰ V polovině prvního desetiletí 17. století disponoval až třinácti postelemi v domě na náměstí (dnes č. 59), jehož součástí byl opět také šenk, Ital Petr de Marko. Čtrnáct postelí měl ve svém domě s malým šenkem na Štěpnickém předměstí na sklonku sedmdesátých let Kryštof Turek. Ani jeden z těchto tří měšťanů nevlastnil pivovar a mok tedy oba museli kupovat. Patrně až 14 postelí měla ve svém domě na náměstí (dnes č. 51) na přelomu 16. a 17. století vdova Dorota Bártová. Po svém muži Řehoři Litohorským zdědila nejen vybavený šenk, ale též sladovnu a pivovar.⁴¹

Kromě samotného vybavení vlastnili měšťané i ostatní obyvatelé Telče rovněž zásoby. Jednalo se o uskladněné vypěstované i nakoupené obilí, uložené ve stodolách na předměstích a v menší míře i na půdách domů uvnitř městských hradeb.⁴² Nejčastěji jím byl oves, žito, pšenice a ječmen. V menší míře se vyskytoval mák. Kšafy některých majitelů sladoven zachytily také zásoby pšeničných a ječných sladů i navařeného starého a méně často i bílého či „*lomského*“ piva, uloženého ve sklepech („*pivnicích*“) domů v bečkách či větších sudech zvaných „*desítky*“. Sladovny se zpravidla nacházely na předměstských humnech, méně často přímo v domech.⁴³ Podle záznamů testamentů si pouze Matouš Tybolt (1567), Jakub Popelář (1575) a Honz Neuwirt (1642) do pivnic ukládali zásoby vína. Řada majitelů domů vlastnila zásoby skopových, hovězích a telecích kůží. Pouze dva měšťané mohli odkázat také nezpracované králíčí, kuní a liščí kožešiny. Sukno nebo hrubší i tenké plátno vlastnilo šest měšťanů. Až na sklonku 16.

barva nastupujícího 17. století, renesanční módě neznámá. Zuzana vlastnila dále ještě ferstanovou sukni s tamínovým živůtkem, černý harasový plášť a dvě zástěry. Hlavu pokrývala dvěma podšitými klobouky a šmelcem zdobenou aksamitovou čepicí.

Rovněž mužský oděv se v Telči podstatně nelišil od soudobých zvyklostí. Pokrývku hlavy představovala nejčastěji liščí, kuní nebo vydří čepice, čepička či „*karkule*“. Méně často měly v domácnostech místo finančně náročnější široké černé aksamitové barety nebo plstěné klobouky. Užívané svrchní mužské ošacení se vyznačovalo materiálovou i stříhovou pestrostí. Na spodní košili oblékali telčští měšťané kabáty ušité z nejrůznějších materiálů. K pohodlnému ošacení na cestách sloužily kabáty z jelení nebo „*kozlový*“ kůže i semiše prameny nazývaného „*zamyš*“. Často se objevovaly i lehčí soukenné, ferstanové a aksamitové kabáty. Nad soudobou úroveň se vymykal atlasový kabát s damaškovými rukávy zdobenými květy, jenž nosil v první polovině padesátých let 16. století vrchnostenský písař a majitel domu na náměstí (dnes č. 5) Matouš Špetl z Obrvaně. Ve třetím desetiletí 17. věku oblékal měšťan Šebestián Jelínek hedvábný karmazínový kabát pošíť stříbrnými knoflíky. Svě místo ve svrchním ošacení měly také černé hedvábné, harasové i soukenné pláště, mantlíky a kožené nebo aksamitové krátké kolárky. V zimě se muži oblékali do kožichů („*futra*“, „*čuby*“) nebo delších „*dalamanů*“. Mezi mužskými kožichy převládaly po celé sledované období kožichy zhotovené zejména z dostupných liščích a králíčích kožešin. V menší, avšak stále hojně míře se vyskytovaly kožichy kuní, beránčí, bobrové, vlčí („*vlčaté*“) nebo zhotovené z kůže nenarozených jehňat („*spratkové*“). Podle druhu použité kožešiny se v některých případech liščí a králíčí mužské i ženské kožichy rozlišovaly na kožichy „*hřbetové*“, „*podbřiškové*“ a „*nožičkové*“. Kožichy si měšťané nechávali podšít nejvíce černým, šedým nebo višňovým harasem či sukнем. V případě mužského ošacení se v Telči uplatnil starší oděvní typ v podobě sukně nebo sukničky. Sukně se zhotovovaly nejvíce z teplých vlněných „*mochejrů*“ nebo kvalitnějších flanderských suken. Po polovině 16. století vytlačily splývavé dlouhé sukně z mužského šatníku nohavice, později zvané „*pocivice*“ nebo také „*galioty*“. Zpravidla se jednalo o jednoduché kožené nebo soukenné nohavice. Zajímavý soubor „*brykyšových*“, „*astrodámových*“ a semišových delších pocivic sahajících pod kolena vlastnil roku 1555 Matouš Špetl. V polovině prvního desetiletí 17. věku měl ve své domácnosti pozoruhodné černé šamlatové galioty, doplňované rudými vázanými zimními punčochami, Ital Petr de Marko. O necelých čtyřicet let později obsahoval šatník Honze Neuwirta již raně barokní hedvábné punčochy se dvěma páry podvazků. Ve většině domácností byly však stále obtížně dostupné punčochy nahrazovány soukennými nebo později také aksamitovými „*spodky*“. O zastoupení oděvních doplňků poskytly dochované kšafy jen ojedinělé informace. Pouze Adrian Drdák vlastnil roku 1574 plátněný váček sloužící patrně k přenášení peněžní hotovosti.

Záznamy v kšaftovní knize obsahovaly i údaje o subjektivním hodnocení stavu některých oděvních součástí. Vzhledem k tomu, že měšťané sepisovali testamenty ve stáří, jednalo se nejčastěji o adjektiva „*starý*“, „*horší*“ a „*chatrnější*“. Objevovaly se ale i oděvy „*lepší*“, „*nové*“ či „*nedodělané*“.⁴⁹ O každodenním či svátečním užívání oděvu vypovídají údaje o ženském kožichu „*ve kterým sem chodila [v] všední dny*“ nebo „*v kterým chodí*“. Barbora Fronkstejnarová při úmrtí roku 1577 ve své domácnosti vlastnila jednu sukni, „*v kterýž každý svátek chodí*“.⁵⁰ V majetku Honze Neuwirta se ještě před smrtí roku 1642 nacházely „*šaty zelený, v kterých sem se ženil*“. O možném dlouhodobém užívání především kožichů i dalších oděvních součástí svědčí v testamentech jejich odkazy z otce na syna či matky svým dcerám.⁵¹ V telčském prostředí docházelo v některých případech také ke stykům a prolínání mužského a ženského ošacení, což potvrzují

záznamy o obdarování manželky kožichem nebo novým kabátem či děvečky mužskou sukni.⁵² Na uskladnění oděvů sloužily zpravidla truhly. „*Kotel prací*“ se podařilo doložit pouze v domácnosti telčského krejčího.⁵³ Jen v testamentu Jana Kroupy z roku 1541 byly zmíněny „*dětinský šaty*“.

Ložní prádlo tvořilo samozřejmě součást interiéru renesančních domů. V prame-
nech se po celé období nazývalo „*šaty ložní*“, od sklonku sedmdesátých let 16. století se
používal také pojem „*šaty peřinný*“. Jednalo se o peřiny („*peřina svrchní*“, „*peřina*
spodní“), duchny („*svrchní duchna*“, „*duchnice*“), polštáře, podušky a prostěradla
(prostěradla „*tenká*“ a „*tlustá*“), jichž jednotliví měšťané a ostatní obyvatelé ve většině
případů vlastnili několik málo kusů.⁵⁴ V odkazech se objevily také náhradní povlaky
a cíchy („*cíšky*“, „*cíchy hrubé*“) na peřiny. Jednalo se přitom z větší části o předměty
každodenní potřeby, využívané měšťanem,⁵⁵ členy jeho rodiny či služebnictvem a umís-
těné na postelích.⁵⁶ Doplnovalo je ještě uskladněné („*zbyteční*“) prádlo, k jehož uložení
se používaly zpravidla různé truhly a truhlice, případně mohlo být ložní prádlo rozvěše-
né na bidle.⁵⁷ Pouze v jednom případě se podařilo doložit, avšak v domácnosti vdovy,
dětskou plenu.⁵⁸ O podobě ložních šatů v první polovině 17. století vypovídají zmínky
o černých tkanicích u prostěradel a vyšívaných poduškách i prostěradlech. V obou pří-
padech se k bílému prádлу uplatnila kontrastní černá barva.⁵⁹

Poprvé na přelomu padesátých a šedesátých let 16. století se k kšaftech telčských
měšťanů objevily stolní textilie a textilie používané při osobní hygieně. Ubrusy se poda-
řilo doložit v jedenácti domácnostech, přičemž jejich počet činil ve dvou třetinách přípa-
dů 1–2 kusy. Čtyři vlastnil roku 1606 Petr de Marko, pět již roku 1560 vdova po
kožešníkovi Jakubovi Barbora, sedm jich roku 1601 měla Dorota Bártová a „*nemálo*“
jich mohl odkázat roku 1572 Urban Šašek. Ručníky vlastnilo na základě údajů obsaže-
ných v kšaftovní knize ve sledovaném období pět měšťanů, kteří byli zároveň i majiteli
vedených ubrusů. Opět se jednalo o 1–2 kusy, pouze Urban Šašek jich měl „*nemálo*“
a Dorota Bártová vlastnila 16 kusů. Jediná Rozina Ježková se až roku 1651 mohla po-
chlubit 12 ubrousky („*servíty*“). Až do přelomu šedesátých a sedmdesátých let 16. sto-
letí byly oděvy v zápisech kšaftovní knihy rozdělovány na „*šaty ložní a chodící*“.
Poprvé roku 1571 se objevil termín „*šatstvo bílé*“, kam náležely kromě ložních šatů
i výše uvedené textilie používané při stolování i osobní hygieně. Po celé sledované
období přitom telčští měšťané vlastnily „*roušky*“ či „*roucha*“, tedy zpravidla plátěné
textilie používané jako šátek k zakrytí hlavy nebo také k utírání těla, čímž vytvářely laci-
nější variantu ručníků.

Z nábytku měly v domácnostech své místo zejména postele, stoly, lavice, truhly, truh-
lice, almary „*a jiné domovní hospodářství*“ či „*nádobí domovní*“. Nejvíce dokladů se
týkalo truhel a postelí včetně na nich uložených ložních šatů. Do menších, větších i vel-
kých truhel se ukládaly ložní šaty i oděvy. Měšťané jich vlastnili zpravidla menší počet,
dosahující nejvíce tři až pěti kusů. Vdovci v nich mohli přechovávat šaty svých zemřelých
manželek.⁶⁰ Truhly i menší či větší truhlice sloužily také na uskladnění zásob napří-
klad pláten, příze, lnu nebo vosku. Ojediněle mohla být malá a uzamykatelná truhlička
použita k uschování peněžní hotovosti. Pouze v domácnosti Matouše Špetla z Obrvaně
v roce 1555 sloužilo k přechovávání cenných předmětů devět malých, podlouhlých či
okrouhlých „*škatulek*“ a jedna malá truhlice. Nábytek s úložnou funkcí se nacházel
v obytných místnostech domů v patře (nejčastěji komorách) nebo přízemních klenutých
prostorách („*ve sklepě*“). Vdova Alžběta Čapková měla roku 1560 truhlu s textiliemi
i truhlici se lnem u své postele. Pouze Petr de Marko, obchodník a majitel domu na ná-
městí (dnes č. 59), vlastnil při svém úmrtí čtyři prázdné „*truhly krámský*“. Rovněž al-

polovině 17. století. Jeden stříbrný koflík vlastnil na sklonku prvního desetiletí 17. století telčský lazebník Honz Eikner v domě v ulici při městských hradbách. Opět pouze jeden koflík „*pozlacený s přikrývadlem*“ patřil roku 1624 Jarolímu Mydlářovi v domě na náměstí (dnes č. 5). Větší množství koflíků se podařilo doložit pouze u dvou osob. Vdova Dorota Bártová, soustředující na přelomu 16. a 17. století ve svém domě na náměstí (dnes č. 51) majetek svého muže Řehoře Litohorského i svého otce a majitele nedalekého domu (dnes č. 49) Bartoše Rutha, vlastnila jeden stříbrný a čtyři navíc ještě pozlacené koflíky. O čtyřicet let později byly součástí domácnosti Honze Neuwirta na domě na náměstí (dnes č. 47) dva pozlacené koflíky „*s přikrývadly*“, dva rovněž pozlacené bez nich, jeden „*nejmenší pozlacený hranatý*“ a jeden „*velký s přikrývadlem*“. Poslední zmiňovaný předmět přitom podle údaje v kšaftovní knize pocházel z Regensburku.⁶⁴

V pěti domácnostech se dochovaly stříbrné lžičky.⁶⁵ Jejich počet byl vyšší v prvních dvou případech, tedy letech 1541 a 1555, kdy činil 13, respektive 16 kusů. Na přelomu 16. a 17. věku se jednalo pouze o jednu stříbrnou či navíc na nákončí pozlacenou lžičku. Až opět roku 1642 se objevilo v domácnosti Honze Neuwirta 8 stříbrných lžic. Žádné další drahocenné součásti příborů nebo stolního nádobí – až na jedinou stříbrnou konvičku v domácnosti posledně zmíněného měšťana – tu však své místo neměly.

Na zdůraznění svého vnějšího dojmu mohli telčští měšťané a jejich manželky použít ozdobné kožené pásy, prsteny nebo řetízky. Pásky se nacházely v jedenácti domácnostech.⁶⁶ Nejčastěji se vyskytovaly stříbrné pásky, zdobené po polovině 16. století v některých případech na koncích zlatou tkanicí. Majitel šenku a ubytovatel na Štěpnickém předměstí Kryštof Turek vlastnil roku 1580 zelený aksamitový pás okovaný stříbrem. Zámožná vdova Dorota Bártová mohla na přelomu 16. a 17. století užívat tři ženské pásky. První řetízkový pás zdobily pozlacené malé žaludy a velké stříbrné jablko. Druhý, protkávaný aksamitovou nití a ukončený stříbrnými nákončími, nesl růžičky, řetízek a malé pozlacené jablko. Poslední aksamitový pás měl pouze stříbrná nákončí. V jejím majetku byl přitom ještě stříbrný pás, který nosil zesnulý manžel Řehoř Litohorský. Stříbrný mužský pás náležel na počátku čtyřicátých let 17. století rovněž do vlastnictví Honze Neuwirta. Prsteny se podařilo doložit ve třech mužských domácnostech.⁶⁷ Zatímco v prvním případě z počátku čtyřicátých let 16. věku se jednalo o jeden stříbrný a druhý pozlacený prsten, u dalších dvou majitelů je již zdobily drahé kameny. Vrchnostenský písař Matouš Špetl z Obrvaně ve svém domě na náměstí (dnes č. 5) měl v malé škatulce uloženy dva zlaté prsteny „*s kamínky dobrými*“. V jeho domě se také nacházely malé perly, uložené společně s blíže neurčeným „*šmelcem*“ v okrouhlé škatulce. Honz Neuwirt vlastnil tři zlaté prsteny, z nichž jeden nesl špičatý diamant a další dva rubíny. Pouze krejčí Bartoš mohl roku 1559 odkázat stříbrný řetízek.

Mezi liturgickými předměty z drahých kovů a dalších cenných materiálů převládaly růžence („*páteře*“). Podařilo se je doložit celkem ve třinácti domácnostech.⁶⁸ Jednalo se již od přelomu čtyřicátých a padesátých let 16. století zejména o jednoduché korálové páteře, které začaly být o deset let později v některých případech zdobeny groši či ještě navíc prsteny. Jednotliví měšťané přitom vlastnili jeden či dva takové předměty. Pouze jednou se roku 1554 v majetku pekaře Petra Peroutky, vlastníka domu na náměstí (dnes č. 59) objevil „*páteř akštejnový zlatý*“. Dorota Bártová měla ve svém majetku roku 1601 malý korálový růženec ozdobený pozlacenými groši a jedním „*dupl dukátem s ouškem*“. Jedině Matouš Špetl z Obrvaně vlastnil roku 1555 větší množství drahocenných růženců. Jednalo se o korálový páteř s grošem „*který byl na božím kopi*“, uloženy v okrouhlé krabičce, dva malé křišťálové páteřiky s korály a jeden „*akštejnový*“ páteřík. V jeho domácnosti měly přitom místo ještě další liturgické předměty. V okrouhlé sko-

řápce („puštičce“) měl uložený malý, patrně stříbrný křížek. Dále vlastnil „asperiol s kroužkem znamení celé stříbrné, tři od svaté Anny [a] od svatého Wolfganga jedno“ a „v malé škatulce znamení svatého Jakuba“.

Umělecké předměty náročnějšího provedení se objevily pouze v několika domácnostech. Jen ve dvou měly své místo pečetní prsteny. Písař Matouš Špetl vlastnil roku 1555 zlatý pečetní prsten ozdobený drahým kamenem s řezbou („sekryt zlatý v němž kamen dobrý obraz řezaný modla“). Zámožný majitel výstavného domu s pivovarem a šenkem Pavel Ruth měl roku 1579 ve svém majetku zlatý pečetní prsten, který užíval jeho předčasně zemřelý syn Matěj. V domácnosti Matouše Špetla se našla ještě stříbrná pečeť zavěšená na stříbrném řetízku. Ve svém domě v ulici u hradeb vlastnil roku 1567 rektor městské školy Ondřej kromě korálového páteře s groši a prsteny také stříbrné jablko se dvěma prsteny. Hans Neuwirt měl ve svém vlastnictví roku 1642 jednu pozlacenou lodičku. Ke kuriozitám v telčských domácnostech náležel již ve třetí čtvrtině 16. věku dráp rysa zasazený ve stříbře či kus kosti jednorožce.⁶⁹

Do domácnosti se cenné předměty mohly dostat koupí nebo odkazem.⁷⁰ S tezaurační funkcí cenností souviselo jejich poměrně časté dávání do zástavy. Kšaftovní kniha obsahuje údaje o zastavování stříbrnic, samotného nezpracovaného stříbra, koflíků, pásů a růženců. Za půjčené peníze nebo majetek je jejich vlastníci poskytovali ostatním měšťanům, obyvatelům okolních lokalit a případně i vlastnímu cechu. Kromě stříbrných cenností vydávali telčští měšťané do zástavy také cennější cínové předměty nebo hodnotnější oděvy (kožichy a pláště) či dokonce ubrus.⁷¹ V méně zámožných domácnostech nebylo výjimkou, aby do jednoho předmětu měly uložený svůj majetek i dvě osoby.⁷²

Dvacet telčských měšťanů, jejichž kšafy nebo pozůstalostní inventáře byly zapsány v kšaftovní knize, vlastnilo zbraně či zbroj. Polovina z nich přitom uzavřela poslední vůli před rokem 1560 a tři čtvrtiny před rokem 1580. Ze zbraní měli po celé období doma jednu, méně často dvě a výjimečně i tři ručnice.⁷³ Osm měšťanů vlastnilo jeden půlhák. Sládek Ondřej měl roku 1538 ve svém domě na náměstí (dnes č. 51) jednu kuš, Adrian Drdák se mohl roku 1574 pochlubit „toulcem“ (pouzdrém nošeným na boku) a Ital Petr de Marko vlastnil ve svém domě na náměstí (dnes č. 59) na počátku 17. století jednu halapartnu. Pouze poslední z majitelů zbraní, Hans Neuwirt, měl doma na počátku čtyřicátých let 17. století kromě ručnice již také kord. Celá zbroj nebo alespoň její část měla místo v sedmi domácnostech. Jednalo se zpravidla o zbroj „na pacholka“ nebo její rukávy či přední a zadní část. V menší míře se objevila zbroj zvaná „šorc“ či „šorcka-bár“. Pouze u Doroty Bártové se našla zbroj doplněná patrně dekorativně ozdobenou přilbicí („šturmhaubem“).

Přítomnost knih v převážné většině náboženského zaměření se podařilo doložit jenom v sedmi záznamech. Tři telčští měšťané (Barbora vdova po kožešníkovi Jakobovi, Mikuláš Čapek a Tomáš Hlaváček) se mohli prokázat pouze jednou biblí. Eliáš Picka měl kromě ní ve své domácnosti ještě postilu. Malá knihovna měla místo pouze v domácnosti Doroty Bártové, kde se po jejím úmrtí nacházely kromě uvedených dvou titulů ještě další dvě knihy, „písně a modlitby“.⁷⁴ V soupisu majetku písaře Matouše Špetla z Obrvaně se objevují pouze neurčené „knihy“. Jen v domácnosti telčského lazebníka Jana Hekmvaldera se roku 1597 nacházel neznámý počet lékařských knih („knih k tomu [lékařskému umění] náležitých“). Obrazy, hodiny ani hudebniny se v renesančních domácnostech telčských měšťanů nepodařilo doložit. Pouze ve dvou domácnostech se jako ozdoba stěn uplatnily „rohy jelení“.⁷⁵

Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.– 18. století), Prostějov 1997.

- 2 Srov. zejména Petr VOREL, *Města jako sídla feudálních vrchností*, in: Jaroslav PÁNEK (ed.), *Města*, s. 121–138; TÝŽ, *Poddanská rezidenční města v českých zemích (K typologii měst předbělohorské doby)*, in: Michaela KOKOJANOVÁ (ed.), *Měšťané*, s. 38–48; pro jihočeská poddanská města pánů z Hradce a Rožmberků Václav BŮŽEK – Hana BŮŽKOVÁ – Jana STEJSKALOVÁ, *Měšťanské domácnosti v předbělohorských jižních Čechách*, Jihočeský sborník historický 59, 1990, s. 65–80; TITÍŽ, *Interiéry v předbělohorských jižních Čechách*, Jihočeský sborník historický 59, 1990, s. 113–127; Václav BŮŽEK, *Každodenní kultura jihočeských měšťanských domácností v předbělohorské době*, *Opera historica* 1, 1991, s. 43–73; TÝŽ, *Městské domácnosti úředníků a dvořanů posledních Rožmberků*, in: Zdeněk BENEŠ – Eduard MAUR – Jaroslav PÁNEK (edd.), *Pocta Josefu Petráňovi*, Praha 1991, s. 301–325.
- 3 Předkládaná studie je součástí řešení grantového úkolu „Aristokratická rezidence a poddanské město v raném novověku“, podpořeného Grantovou agenturou Akademie věd ČR (reg. č. B 9142901).
- 4 Soupis podstatné literatury k vývoji města v tomto období obsahuje Josef HRDLIČKA – Markéta HRDLIČKOVÁ – Eva MELMUKOVÁ–ŠAŠECÍ – Jiří BLÁHA, *Telč 900 let*, Telč 1999.
- 5 Václav LEDVINKA, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560–1596)*, Praha 1985, s. 45–47.
- 6 SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, inv.č. 423, kniha č. 3; TAMTÉŽ, RA Slavatů, inv.č. 188, kniha č. 31; MZA Brno, RA Podstatských–Lichtenstejnů (G 263), inv.č. 389, sign. 408, kniha č. 4; TAMTÉŽ, inv.č. 390, sign. 409, kniha č. 5.
- 7 Výzkumy zaměřené na telčský zámek a jeho majitele v předbělohorském období naposledy shrnul Josef HRDLIČKA, *Poslední páni z Hradce v pramenech a literatuře*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Poslední páni z Hradce* (= *Opera historica* 6), České Budějovice 1998, s. 33–62. K vývoji města ve sledovaném období kromě sice klasických, ale v dnešní době již obsahově a zejména metodicky nedostačujících monografií Jana BERINGERA – Jaroslava JANOUŠKA a Jana TIRAYE zejména výsledky, k nimž dospěl Josef RAMPULA, *Primátoři v Telči*, in: Rudolf FUKAL – Milan KOPECKÝ (ed.), *Rodné zemi. Sborník prací k 70. výročí trvání musejního spolku v Brně a k 70. narozeninám jeho předsedy doc. dr. Aloise Gregora*, Brno 1958, s. 98–106; TÝŽ, *Nejstarší škola v Telči*, *Vlastivědný sborník Vysočiny – oddíl věd společenských* 3, 1959, s. 21–40; TÝŽ, *Domy v Telči*, Telč 1999. Pokud uvádím v textu současná čísla domů na telčském náměstí, odkazují současně na příslušné pasáže v posledně uvedené práci.
- 8 Pro panské sídlo srov. Josef HRDLIČKA, *Nově objevený inventář renesančních prostor zámku v Telči z roku 1589*, Jihočeský sborník historický 63, 1995, s. 178–184.
- 9 SOKA Jihlava, Archiv města Telč, sign. Č 38. Srov. údaj o jejím založení zapsaný v jejím úvodu: „*Anno do[mi]ni 1531 za purgmistra ty časy Jacuba Jandi a [v] přítomnosti všech starších vydán registřík k zapisování kšavtův všelijakých*“.
- 10 Jedná se o inventáře Ambrože Jecha z roku 1567, sladovníka Augustina (1571), Pavla Salmana (1571), Eliáše Picky (1572), Petra Hrbka (1573), Adriana Drdáka (1574), Víta Picky (1575), Jana Tkadlce (1584), krejčího Linharta Mertla (1593), Doroty Bártové (1601) a Petra de Marko (1606–1607). V posledním uvedeném případě obsahoval záznam společně kšaft i inventář, celkem se tedy v knize nachází 290 kšaftů a 11 pozůstalostních inventářů. Srov. Jiří PEŠEK, *Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života*, *Opera historica* 1, 1991, s. 30–42.
- 11 Kšaftovními knihami se naposledy podrobně zabýval Petr RAK, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465–1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, *Sborník archivních prací* 48, 1998, s. 3–106.
- 12 Poprvé se objevila u pekaře Jana roku 1560. Měla podobu „*Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice Amen*“. Od roku 1567 se vyskytovala v menší míře varianta „*Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice Boha otce, syna i ducha svatého Amen*“. V roce 1580 byla poprvé zapsána varianta „*Ve jméno otce + i syna + i ducha svatého + Amen*“, která poté zcela převládla.
- 13 K tomu formulace z testamentu Doroty Mocové (1577): „...*aby tuto poslední vůli mou vopatřili a jakožto věrní poručníci po mé smrti tak vykonali*“.
- 14 Na rozdíl o knihy kšaftů města Jindřichova Hradce z let 1539–1616, kde pouze 38 % z 260 zápisů obsahovalo zmínku o konkrétním předmětu, se na příkladu Telče alespoň jeden údaj o konkrétním předmětu objevil u 208 zápisů, což odpovídá 72 % záznamů; srov. Jana STEJSKALOVÁ, *Kšaft jako pramen pro studium kulturní úrovně měšťanské domácnosti*, *Opera historica* 1, 1991, s. 74–80.
- 15 Srov. formulaci v testamentu blíže neznámého Anderleho ze staroměstského předměstí: „*Předně svou milou duši poroučím pánu Bohu, a tu víru k němu mám, že pro své umučení se nade mnou smilovati ráčí*“.
- 16 V případě Blažeje Mošničky z Nového Města, který uzavřel kšaft roku 1584, se tak stalo o tři roky později, kdy „*teprva k zápisu přišel za příčinou slušnou*“.

- 17 Kromě zmínek v nadpisu, uvádějících v některých případech před jménem slovo „*Ne[božtík]*“ také případ Petra de Marko, který jako jediný obsahuje testament i pozůstalostní inventář. Nejprve zapsaný kšaft je datován rokem 1607 a teprve za ním zaznamenaný inventář má v úvodu rok 1606.
- 18 K tomu formulace z testamentu sládky Ondřeje z roku 1538: „*Z rozkázání pániův konšelův kšaft, kderž jest učinil nebožtík Ondřej sládek, ten jsú páni rozkázali, aby jej poručníci k sobě přijali, neb ten kšaft byl jest nebožtíkovi, když se byl pozdravil, jemu jej zase navrátili. Po druhé leževši v boží[m] kázání mluviti jest nemohl a ten kšaft jest při něm zůstal*“.
- 19 O stavebním vývoji telčských městských domů a jejich podobě nejnověji Vlasta KRATINOVÁ – Bohumil SAMEK – Miloš STEHLÍK, *Telč. Historické město jižní Moravy*, Praha 1992; srov. Milan PAVLÍK, *Telč. Stavebně historické vyhodnocení města*, Praha 1962 (strojopis SÚRPMNO). K této problematice Felix HAAS, *Český měšťanský dům pozdní gotiky a renesance*, Sborník Vysokého učení technického v Brně, Brno 1964, č. 2–3, s. 97–134; Vlastimil DRAŽAN, *Gotický a renesanční měšťanský dům z jižních Čech a Moravy*, Zprávy památkové péče 10, 1950, s. 129–160.
- 20 „*Komůrku u schodů*“ si vyhradila k užívání ve svém domě na náměstí (dnes č. 15) rovněž Markyta Pachtová roku 1550 při jeho postoupení synu Kašparovi; Josef RAMPULA, *Dům*, s. 64. V komoře domu (dnes č. 34) bydlela v letech 1531–1536 také Barbora Blažková; TAMTÉŽ, s. 155.
- 21 Oděvy se nacházely v komoře domu v městské ulici u hradeb, který až do roku 1540 vlastnila Kateřina (Káča) Maletková. „*V komoře v sudu len*“ stál v domě Žofie (Žofky) Drdákové na náměstí (dnes č. 65).
- 22 Jedno „*lože šatů čeledních, kteréž jest na půdě*“ patřilo Alžbětě, vdově po bednáři Foltánovi Valáškovu a majitelce domu na náměstí (dnes č. 45).
- 23 Nejobsáhlejší soupisy hospodářského nářadí obsahuje kšaft Jana Šimka „*z předměstí teleckého*“ z roku 1570 a inventáře Doroty Bártové z roku 1601 a Petra de Marko z roku 1606.
- 24 Dva vozy, z nichž jeden byl „*sešlý*“, společně s plachtou a formanským heverem vlastnil roku 1576 Ondra Štěpán.
- 25 Pouze dvoje „*kširy kočovský*“, ovšem bez kočích vozů, vlastnila při svém úmrtí roku 1601 Dorota Bártová.
- 26 Vdova Dorota Mocová měla roku 1577 stav umístěný v síni svého domu.
- 27 Při výzkumu šenkovních domů, zejména komunikace hospodské společnosti v prostředí poddanských měst, nejdále dospěl Aleš STEJSKAL, *Instituce hospod v sociální teorii a praxi rožmberského dominia (1551–1611)*, in: Michaela KOKOJANOVÁ (ed.), *Měšťané*, s. 376–408.
- 28 Například „*konev cínová odlévající*“ v pozůstalosti krejčího Bartoše roku 1559 v domě (dnes č. 39) na náměstí; „*pudlař, kterouž se víno nalévá*“ měl ve své domácnosti v domě na náměstí (dnes č. 62) Matouš Tybolt roku 1567; „*žejdlík odlévací*“ patřil do vlastnictví Havla sladovníka v domě na náměstí (dnes č. 14) roku 1584; „*keltnička jak se víno z ní nalévá*“ patřila roku 1591 Jakubu Maděrovi.
- 29 Objem jednoho českého žejdlíku činil 0,487 litru a jedné pinty necelé dva litry; Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň – Sušice 1984, s. 80, 98.
- 30 Srov. různé „*třetinky*“, „*půlky*“, „*polopinty*“, „*pinty*“ či „*žejdlíky*“.
- 31 Například krejčí Bartoš měl roku 1559 ve svém domě na náměstí (dnes č. 39) 40 žejdlíků, 4 polopinty a 24 talířů.
- 32 Po úmrtí v roce 1578 se v jeho domácnosti našel „*lžic prostých jeden pytel, kteréž nebožtík dělal*“.
- 33 V pozůstalostním inventáři Petra de Marko bylo roku 1606 zapsáno pět železných lžic a 12 nových dřevěných talířů.
- 34 Zmíněné „*kotle k pálenímu*“ byly uvedeny v kšaftech Marty Khazárky (kšaft 1584, 1 kotel) a Jakuba Maděry (1591, 3 kotle). Jeden „*kotlík k vodám pálení*“ vlastnil roku 1597 lazebník Jan Hakmvalder.
- 35 Srov. zejména pozůstalostní inventáře vdovy Doroty Bártové (1601) a Petra de Marko (1606).
- 36 Aleš STEJSKAL, *Instituce*, s. 385–386.
- 37 Mezi léty 1531–1620 se jednalo o domy na náměstí dnes č. 3, 5, 6, 7, 12, 14, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 33, 34, 39, 40, 41, 42, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67 a 68. Pro topografii hospod na telčském náměstí poskytuje cenné východisko komparace údajů získaných studiem kšaftovní knihy (vybavení šenku, zásoby piva a vína) a městské topografie, kterou zpracoval Josef RAMPULA, *Domy*. V domě dnes č. 3 vlastnil šenk sladovník Petr Želetavský, který jej koupil roku 1541 a zemřel 1556. Po něm tu provozoval šenk další majitel a řezník Ambrož Jech, do jehož majetku při úmrtí a náležela rovněž sladovna na pozemku na Veselí. Zemřel roku 1567. Další šenk měl místo v domě dnes č. 5, kde jej provozoval v šedesátých letech Adrian Drdák (+ 1574). Sladovnu vlastnil přitom již jeden z předchozích majitelů tohoto domu (do roku 1553), jímž byl písař telčského panství Matouš Špetl z Obrvaně. Sousední dům dnes č. 6 sloužil jako menší šenk za Bartoše pekaře, který jej vlastnil od roku 1553. Při úmrtí v roce 1572 náležela do jeho majetku také sladovna na předměstí. Sladovnu vlastnil rovněž Martin Šlapanovský, od roku 1594 další majitel tohoto domu. Zda v něm měl i šenk není z dosud známých pramenů zřejmé. S ním sousedící dům dnes č. 7 sloužil k šenkování nápojů dlouhou dobu. Započal s ním

patrně již Šimon Bláhů, jenž ho vlastnil od roku 1543 do svého úmrtí v roce 1559. Po něm pokračovala snad vdova Afra a po ní zcela jistě další majitel Augustin sladovník, za něhož dům roku 1568 vyhořel. Po jeho úmrtí o tři roky později se domu ujal Vondra sládek, přiženivší se k vdově po svém předchůdci Dorotě. Dalším majitelem domu i šenku byl Štěpán Bláhů, jenž zemřel roku 1593. Zda tu byl šenk i poté není zřejmé. V domě dnes č. 12 začal provozovat menší šenk patrně Martin Winter (majitel v letech 1551–1554), ale zcela jistě ho vedl jeho nástupce Urban Šašek či také Šašata, jenž dům užíval od koupě v roce 1553 do své smrti roku 1572. V dalším domě na náměstí dnes č. 14 čepoval snad až dvě desítky let nápoje Havel sladovník, jenž ho koupil roku 1565 a při úmrtí v roce 1584 vlastnil též humno se sladovnou za hradbami města. Za několika převážně řeznickými a pekařskými domy se další šenk nacházel v domě dnes č. 19, kde jej provozoval Václav Sedláček, v letech 1545–1548 jeho majitel. S ním sousedící dům dnes č. 20 vlastnili řezníci, jeho prostory využívali v nevelké míře také k šenkování. Prvním byl do roku 1543 Pavel Holoubek a poté Pavel Picka (+ 1575). Další šenk provozoval Martin Čert (+ 1571) v domě dnes č. 22, k němuž v roce majitelova úmrtí náležela chmelnice na Veselí. Hned v sousedním domě dnes č. 23 šenkoval patrně již od třicátých let Jíra perníkář (+ 1541), současně vlastník sladovny i chmelnice. V letech 1546–1557 spravoval tento dům Ryneš sladovník, o němž však bližší informace chybí. Dlouhou dobu se šenkovalo v sousedním domě dnes č. 24, který až do roku 1573 vlastnil Vít sládek. Jednu z největších a nejdéle sloužících telčských hospod vlastnila v domě dnes č. 25 při východu z náměstí k Velké bráně a ulici u hradeb rodina Ruthů. Prvním byl Matěj Ruth (+ 1541), jenž spravoval i chmelnici se sladovnou. Za jeho syna Pavla (+ 1578) vznikl v domě pivovar. Další dům dnes č. 26 sloužil jako šenk patrně pouze za Jana pekaře, který ho vlastnil mezi léty 1534–1561. V testamentu uvedl mezi svým majetkem také vlastní chmelnici. Poslední dům při východu z náměstí u Horní brány dnes č. 27 sloužil jako šenk za Matěje Střelce (+ 1552). Další hospoda na domě dnes č. 30 byla svým průčelím obrácena opět do prostoru náměstí. Šenkoval v něm postřihač Mikuláš Čapek, jemuž dům patřil v letech 1554–1572. Již od roku 1556 vlastnil i chmelnici na Veselí, kterou však před smrtí prodal. Sousední dům dnes č. 31 byl opět šenkem dlouhou dobu. Ve třicátých letech ho vlastnili Jakub Plzák a poté Lorenc či Vavřinec sladovník (do 1558). Dalším ze šenkovních domů byl dům dnes č. 33, náležející do vlastnictví již zmíněného Václava Sedláčka (do 1544) a poté v letech 1551–1563 Severýna sládku. První z majitelů vlastnil od roku 1536 vedle domu ještě vlastní chmelnici. Pouze krátce v první polovině třicátých let 16. věku šenkoval pivo také majitel sousedního domu dnes č. 34 Jan Maděra. Jedna z největších telčských hospod měla své místo v domě dnes č. 39. Od počátku třicátých let až do své smrti v roce 1559 ho vlastnil Bartoš krejčí, jemuž náležel nejvyšší zjištěný počet žejdlíků a polopint – 44. Kromě toho provozoval v domě i svůj „krám“ a na „hostěnici“ mohl ubytovat případné hosty. O poznání menší šenk se nacházel v sousedním domě dnes č. 40, který tu provozovali sládek Vávra Nevcehelský (+ 1541) a po něm Petr Panenka (majitel v letech 1545–1560). Zda šenkovala i vdova po něm, již dům patřil plných čtyřicet let, není zřejmé. V sousedním domě dnes č. 41 provozovala šenk rodina Pelouchů, která tu sídlila od třicátých let až do roku 1608. Kromě domu se šenkem vlastnili ještě sladovnu (od roku 1571) a až tři chmelnice. Zcela jistě z rodiny šenkoval Havel Pelouch (+ 1563) i vdova Anna (do 1573). I sousední a poslední ze čtyř domů na tzv. Krátkém loubí dnes č. 42 sloužil jako šenk. Stalo se tak patrně pouze za Mátla sladovníka, který ho držel mezi léty 1536–1568. Z dalších domů, tentokrát již situovaných na tzv. Velkém loubí, měl šenk místo v domě dnes č. 46. Jeho majitelem byl téměř tři desítky let, od 1548–1577 Mikuláš sladovník. V jeho kšaftu se uvádí mezi dalším majetkem také chmelnice. Další ze šenků, koncentrovaných do východní (horní) poloviny Velkého loubí se nacházel v domě dnes č. 48. Roku 1557 ho koupil Jan sládek, který k němu postupně získal sladovnu a držel ho až do roku 1604. Rodina Ruthů, usazená na výše uvedeném domě dnes č. 25, vlastnila též dům na náměstí dnes č. 49. I zde její příslušníci vybudovali patrně stabilní šenkovní dům zásobovaný z vlastní chmelnice, sladovny a v roce 1573 poprvé zmiňovaného pivovaru. Prvním vlastníkem šenku na tomto domě byl Augustin Ruth (+ 1551), poté vdova Kateřina, od roku 1559 syn Jan a od roku 1569 jeho bratr Bartoš (+ 1585). I později od roku 1587 tu sídlil Fencel sladovník a jeho syn Nikodým sládek (1607–1643). S ním sousedící dům dnes č. 50 se využíval jako šenk. Provozovala ho rodina Zajíčkova – Jan (1537–1555), vdova Markyta a syn Václav (1562). Již za Jana Zajíčka patřila rodině vlastní sladovna. Další z bohatých šenkovních domů se nacházel v sousedství na domě dnes č. 51. Již v první třetině 16. století ho vlastnil Ondřej sládek (+ 1538), po něm následoval jeho syn Karel (+ 1562). Další majitel Jakub švec patrně v šenkování aktivní nebyl, ovšem zcela jistě v něm pokračoval další vlastník domu a syn z rodiny sládků Řehoř Litohorský (+ asi 1600) a vdova po něm Dorota Bártová (+ 1601). Již od sládku Ondřeje byl při domě vlastní pivovar, k němuž snad až Řehoř Litohorský získal také chmelnici a sladovnu. Pouze v pozůstalostním inventáři Doroty Bártové je dochována zmínka o „lochu a spilce“ v domě. Šenk byl dlouhou dobu také na sousedním domě dnes č. 52. Začal tu šenkovat patrně Petr sládek, který jej koupil roku 1567, a pokračoval v tom i jeho nástupce Jan Břečka (majitel v letech 1597–1644). Na sousedním domě dnes č. 53 šenkoval již zmíněný Severýn sládek (viz dům dnes č. 33), jenž ho koupil roku 1563 a prodal o devět let později. Menší šenk vlastnil v domě

dnes č. 54 již od druhé čtvrtiny 16. století Vávra Němec (+ 1565). Později tu šenkovali Jiří Sládek (majitelem mezi 1566–1590) a jeho syn Jan Břečka (1590–1597, viz též dům dnes č. 52). V dalším domě dnes č. 56 provozoval šenk krejčí Linhart Mertl, jemuž dům patřil v letech 1557–1593. Sousední dům dnes č. 57 využíval k šenkování Linhart Ryneš, jenž ho vlastnil mezi léty 1547–1562. Jediným Italem, který ve zkoumaném období kromě obchodu provozoval patrně také šenk, byl Petr de Marko. Mezi léty 1601–1606 mu náležel dům na náměstí dnes č. 59. Delší dobu sloužil patrně šenk v sousedním domě dnes č. 60. Roku 1533 jej získal řezník Blažek Lilák, který si roku 1544 koupil sladovnu a o rok později i chmelnici. Po něm vlastnil dům se sladovnou Blažek Otčenášek, který později získal také chmelnici, o níž je zmínka v kšaftu z roku 1601. Další šenk se nacházel v domě dnes č. 62, jenž náležel Matouši Tyboltovi (+ 1567), který při svém úmrtí vlastnil „*chmelničku nevelikou*“. Dochované předměty v pozůstalosti dalšího majitele uvedeného domu, důchodního písaře telčského panství Eliáše Picky (dům držel v letech 1569–1572) napovídají, že i za něj se zde šenkovalo. Sousední dům dnes č. 63 sloužil jako šenk pouze za postříhače Jiřího Dietra (+ 1540). Dlouhou tradici měl šenk na sousedním domě dnes č. 64. Nejprve ho vlastnil Ryneš sladovník, jenž získal sňatkem s vdovou po Jiřím perníkáři (viz dům dnes č. 23) sladovnu, po něm se ho roku 1551 ujal řezník Jiřík Brázda (+ 1575). Na domě dnes č. 65 provozoval šenk Štěpán Drdák (majitel v letech 1538–1555), současně také vlastník sladovny a chmelnice. Sladovnu měl ve svém majetku rovněž kosař Lorenc Ondráček, v letech 1541–1567 majitel sousedního domu dnes č. 66. Poté náležel dům do vlastnictví panských služebníků. Prokazatelně tu šenkoval až Šebestián Jelínek (majitelem v letech 1593–1636), jenž při své smrti měl v domě pivovar. Od druhé čtvrtiny 16. století až do smrti roku 1566 držel sousední dům dnes č. 67 Lukáš Špetl, patrně i on vedl šenk, neboť do jeho majetku náležela kromě blíže nespecifikovaného cínového nádobí ještě vlastní sladovna. Poslední šenk na Velkém loubí provozoval na domě dnes č. 68 Jakub Moudrý, v letech 1580–1615 jeho vlastník. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let 16. století mu patřila také nově postavená sladovna.

38 K místům, kde mohl být provozován šenk až dvě desítky nebo i více let, náležely domy na náměstí dnes č. 3, 7, 12, 20, 24, 25, 31, 39, 40, 41, 42, 46, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 60, 64. Srov. znění listiny Zachariáše z Hradce z června 1587, regulující poměry v městském pivovarnictví: „*Poněvadž těch při městě dosti jest, kteří své sladovny mají a sto býti mohlou, aby sládky chovali a jiným sousedům, kdo by toho u nich hledal, slady dělati dali. ... A u těch se vařiti má, kteří své pivovary mají, kdo u koho bude chtíti, bez nucení*“; SOkA Jihlava, Archiv města Telč, sign. K 54.

39 Počet pěti postelí však mohl být k dispozici i početnější rodině a ve výše uvedeném případě slouží spíše jako doklad na telčské poměry zvýšeného množství než nutného využívání pro pohostinské služby. Například Matěj Ruth měl roku 1541 pět loží, ale dům obýval společně s manželkou a dvěma syny.

40 Jednalo se o 40 žejdlíků, 4 polopinty, 16 mis, 24 talířů, 3 velké lahve, 1 „*konev cínová odlévající*“ a šestižejdlíková konev na roznášení nápojů. O „*hostěnici*“ srov. Aleš STEJSKAL, *Instituce*, s. 401.

41 Přestože se v případě potřeby byli telčští měšťané jistě schopni zmobilizovat, kapacitou volných lůžek zůstávala Telč za Českým Krumlovem, kde se například roku 1557 při prvním sňatku Viléma z Rožmberka s Kateřinou Brunšvicovou našlo ve 159 domech ve vnitřním městě a v Latránu (z celkem asi 230 stojících) 251 volných lůžek a 711 stání pro koně. Blíže Anna KUBÍKOVÁ, *Podíl českokrumlovských měšťanů na rožmberských svatebních slavnostech*, in: Michaela KOKOJANOVÁ (ed.), *Měšťané*, s. 201.

42 Srov. například soupis obilí „*v domě na půdě*“ u měšťanky Doroty Bártové roku 1601.

43 Pozoruhodný doklad o uložení obilí „*kterěz sem sobě ku potřebě koupil*“ na sladovně v humně poskytl kšaft panského purkrabího Kašpara Ondráčka (+ 1584). Pavel Ruth, majitel domu (dnes č. 25) s pivovarem, chmelnicí i šenkem, měl ve svém domě roku 1578 také sladovnu.

44 V případě Doroty Bártové (+ 1601) a Petra de Marko (+ 1606) je doplňovaly zásoby lněného semene.

45 K podobě oděvní kultury pánů z Hradce Markéta MARKOVÁ, *Móda na dvoře pánů z Hradce*, in: Václav BUŽEK (ed.), *Poslední páni z Hradce*, s. 319–348. K podobě spodního oděvu především v první polovině 17. století nejnověji Alena NACHTMANNOVÁ, *Spodní prádlo raného baroka. Sonda do šatníku staroměstských měšťanů*, Kuděj 1, 1999, č. 2, s. 38–48.

46 Z použité terminologie se objevují pojmy aksamit (hedvábný samet), barchan (bavlněná tkanina na lněné osnově), damašek (hedvábná lesklá vzorovaná tkanina), ferstan (polohedvábí), haras (jemná vlněná tkanina), karmazín (jemná hedvábná tkanina), lindyš (velmi kvalitní sukno), mochejr (vlněná polohedvábná tkanina), sukno (vlněná tkanina v různých kvalitách), šamlat (vlněná tkanina), tamín (lesklá hedvábná tkanina) a tykyta (lehká hedvábná tkanina, taft).

47 Roku 1596 odkazovala telčská měšťanka Anna Krákorka bílé botky podšité kontrastním „*černým podšitím*“.

48 V testamentu Petra de Marko se dochovala zpráva o dluhu pražskému kupci a faktoru Petru Nehoferovi. Patrně se jednalo o norimberského obchodníka s krámským zbožím Petra Nerhofa, který před koncem 16. století obchodoval v Praze s rýnským vínem; Josef JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské*

- Praze, Praha 1955, s. 119. Obchodním kontaktům telčských kupců bude věnována pozornost v dalším výzkumu. Mimo Prahu se uplatnily také Rakousy. Srov. TÝŽ, *Česko-rakouské obchodní styky v 16. století*, Sborník historický 17, 1970, s. 123–145 (pro Telč zejména s. 124, 132, 140).
- 49 Z tohoto pohledu obsahuje nejvíce údajů kšaft Doroty Mondíkové z roku 1552.
- 50 Údaje o používání oděvů obsahovaly zejména poslední pořízení Alžběty Foltánové (1573), Barbory Fronkštejnárky (1577) a Víta Picky (1575).
- 51 Například testament pekaře Anny Vosmíkové (1552), Jana (1561), Havla Peloucha (1563), Matouše Tybolta (1567), Mikuláše Čapka (1572), pekaře Bartoše (1572). Pro odkaz pláště z otce na syna kšaft Kryštofa Turka z roku 1590, o kabátu kšaft Jiříka Kliky (1586). K zástavám oděvních součástí včetně kožichů srov. níže.
- 52 K tomu kšafy Matěje Střelce (1552), Jana Čapka (1554) a Tomáše Frejlacha (1583).
- 53 Je doložen v inventáři krejčího Linharta Mertla z roku 1593.
- 54 Větším množstvím disponovala roku 1601 pouze Dorota Bártová – měla 29 kusů cích, 25 prostěradel, 10 podušek a 10 polštářů. Ital Petr de Marko vlastnil o pět let později 12 prostěradel, 26 cích, 8 cích na polštáře, 7 polštářů a 10 podušek. Vít Picka měl ve své domácnosti roku 1575 celkem 45 kusů starých i nových bílých šatů.
- 55 Srov. pořízení kramářky Kuny Holé z roku 1562, odkazující „*ložní šaty, na kterých sama luhám*“; také poručení Matyáše Tybolta z roku 1567 o ložních šatech ze dvou postelí „*i s tím, na kterýmž manželka má lehá*“; obdobně odkázal ve stejném roce Mikuláš Frejlach „*šatů ložních s jednoho lože, na kterýmž lehám*“; o služebném personálu vypovídá kšaft hrnčíře a majitele domu na náměstí (dnes č. 13) Martina Šlechty, v jehož domácnosti se nacházely „*šaty ložní, na kterých děvečky luhají*“.
- 56 V testamtech se proto zpravidla užívala formulace „*šatů ložních s [...] loží*“, dokládající počet postelí vybavených potřebným ložním prádlem.
- 57 „*Šaty ložní, kteréž na bidle visí*“ odkazovala roku 1584 Alžběta Lahoňová.
- 58 „*Plýna děcká s mřížkami*“ byla umístěna roku 1601 v domě Doroty Bártové.
- 59 Srov. dvě „*prostěradla s černými tkanicemi*“ v domácnosti panského kováře Martina Šroma roku 1606; dvě podušky „*velkým černým vyšívaný*“ a vyšívaná prostěradla vlastnil roku 1642 Honz Neuwirt.
- 60 Srov. domácnost Jana Kroupy z roku 1541, kde se nacházely „*v věci truhle šaty chodící nebožky manželky*“.
- 61 Pouze o nespécifikovaných klenotech či věcech „*od stříbra*“ hovoří testamty panského fišmistra Bartoše (kšaft 1535), Linharta Ryneše (1562), Jana Hajslera (1586), Doroty Hanzlové (1588) a Linharta Mertla (1593).
- 62 Tři stříbrnice „*jalové*“ vlastnil roku 1585 hrnčíř Kašpar.
- 63 Vlastnil ho Matouš Špetl z Obrvaně (kšaft 1555), Kašpar Červenka (1562), Havel Pelouch (1563), Ambrož Jech (1567), Martin Čert (1571), Kašpar Ondráček (1585), Linhart Mertl (1593) a Šebestián Jelínek (1636).
- 64 Původem drahocenných předmětů v majetku jihočeských šlechtických rodů se zabývali Václav BŮŽEK – sborník historický 63, 1994, s. 23–43.
- 65 Jednalo se o Matěje Rutha (kšaft 1541), Matouše Špetla z Obrvaně (1555), Petra Seibelle (1598), Dorotu Bártovou (1601) a Honze Neuwirta (1642).
- 66 Vlastnili je Jiřík Dietro (kšaft 1541), Matěj Ruth (1541), Barbora vdova po kožešníkovi Jakubovi (1560), Žofie vdova po Štěpánu Drdákovi (1562), Martin Šlechta (1569), Martin Čert (1571), Kryštof Turek (1580), Kateřina sestra Barbory Šlechtové (1584), hrnčíř Kašpar, Dorota Bártová (1601) a Honz Neuwirt (1642).
- 67 Jan Kroupa (kšaft 1541), Matouš Špetl z Obrvaně (1555) a Honz Neuwirt (1642).
- 68 Jejich vlastníky byli Vondra Lancman (kšaft 1551), Petr Peroutka (1554), Pavel Holoubek (1555), Matouš Špetl (1555), krejčí Bartoš (1559), Barbora vdova po kožešníkovi Jakubovi (1560), Kašpar Červenka (1562), rektor školy Ondřej (1567), Urban Šašek (1572), Dorota Mocová (1577), Dorota Bártová (1601), Honz Eikner a Jarolím Mydlář (1624).
- 69 První předmět byl zapsán roku 1567 v kšaftu rektora školy Ondřeje a druhý měl místo v domácnosti Matouše Špetla roku 1555.
- 70 Srov. testament hrnčíře Martina Šlechty z roku 1569 odkazující „*pás stříbrnej, v tom má Peterka jeden díl a manželka má* (Barbora – pozn. J.H.) *druhý, jakž jest jim od nebožky matky jejich společně poručen*“. Roku 1552 odkázal Matěj Střelec jednu stříbniči, „*kteráž jest od přátel její* (jeho manželky – pozn. J.H.) *koupena*“.
- 71 Roku 1555 měl Pavel Holoubek vydanou do zástavy dvoupinetní konev; roku 1577 měla Dorota Mocová „*kožich liščí nebožtíka muže svého v zástavě*“. O plášti kšaft Linharta Mertla z roku 1593, k zastavenému ubrusu v hodnotě půl tolaru kšaft Lídy podruhně z roku 1584.

- 72 Kromě případu uvedeného v předchozí poznámce ještě kšaft Kateřiny, sestry Barbory Šlechtové, z roku 1584 zmiňující „*pás, který Šlechta* (Ambrož Šlechta, od roku 1574 druhý manžel Barbory Šlechtové – pozn. J.H.) *zastavil u Bárty* (patrně Bárta či Bartoš Ruth – pozn. J.H.), *z toho mně polovice náleží*“; roku 1562 se v domácnosti Kašpara Červenky nacházely šaty, poskytnuté mu jako záruka za dluh 12 kop míšeňských.
- 73 Alespoň jednu ručnici vlastnilo 12 měšťanů. Krejčí Linhart měl ve svém domě roku 1593 dvě „*ručnice rejtarský s holstrem*“; Dorota Bártová vlastnila při svém úmrtí roku 1601 kromě jedné ještě dvě „*rejtarský ručnice*“. Kromě nich se vyskytovala ještě „*ručnice dlouhá*“ (jednu vlastnil Adrian Drdák, inventář 1574; dvě měl Petr de Marko, 1606) a „*ručnice dřevěná všecka*“ (Adrian Drdák 1574)
- 74 K počtu čtyř kusů již jako malé knihovny Jiří PEŠEK, *Měšťanská vzdělanost*, s. 69. K měšťanské knižní kultuře souhrnně TAMTÉŽ, s. 64–103.
- 75 Jednalo se o pozůstalost pekaře Petra Peroutky, majitele domu na náměstí (dnes č. 59), z roku 1554 a inventář Adriana Drdáka, vlastníka domu na náměstí (dnes č. 5), z roku 1574.
- 76 Petr VOREL, *Poddanská rezidenční města*, s. 42.

Materielle Kultur der bürgerlichen Haushalte in Telč der Renaissanceära

Josef Hrdlička

Die vorliegende Studie hatte sich zwei Vorhaben zum Ziel gesetzt. Aufgrund des Studiums des erhaltenen Vermächtnisbuches der Stadt Telč aus den Jahren 1531-1651 wollte sie bestimmte Erscheinungen der bürgerlichen Kultur erfassen und dadurch zum Vergleichsmaterial für die bereits durchgeführten Forschungen werden, die sich insbesondere an dem Milieu der nichtköniglichen Städte orientierten. Anhand der in den Quellen erhaltenen Angaben konnte sich die Studie vor allem mit der Kleidung und Bettwäschekultur sowie mit der Küchenausstattung und der Beschreibung der Wertsachen befassen. Man konnte nur wenige Informationen über die Raumgestaltung der Häuser bzw. über ihre Möbel-, Waffen- oder Bücherausstattung sammeln. Aufgrund der Konfrontation der erworbenen Kenntnisse mit der erschienenen Topographie des Telčer Stadtplatzes analysierte die Studie den Standort der Häuser mit Schankkonzession, die sich in diesem Bereich befanden und deren Konzentration die anderen Stadtteile hoch übertraf. Die Küchenausstattung der Liegenschaftsbesitzer unterschied sich lediglich durch zahlenmäßig größeres Vorkommen von Zinngegenständen, die zum Servieren von Getränken (Bier, Wein, Weinbrand) und Gerichten bestimmt waren. Im Bereich der Kleidung sowie der Bettwäsche unterschieden sich die Telčer Haushalte im betreffenden Zeitraum nicht vom geläufigen Standard der südböhmischen nichtköniglichen Städte. Unter den Wertgegenständen, in denen die Bürger zusammen mit ihrem Bargeld sein Geld anlegten, waren am meisten Silbergefäße, Becher, Ziergürtel und liturgische Gegenstände, insbesondere Rosenkränze vertreten. Was die Kunstgegenstände aus Edelmetallen oder künstlerisch gestaltete Möbel betrifft, schien Telč gegenüber den bedeutenden südböhmischen nichtköniglichen Städten im Rückstand zu sein. Ganz selten kamen hier auch Bücher vor, die Existenz von Bildern oder Musikalien ist nicht bestätigt worden.

Die Studie sollte gleichzeitig auch einen Beitrag zu den Diskussionen über den Residenzcharakter bestimmter nichtköniglicher Städte leisten sowie zum Ausgangspunkt weiterer Forschungen über die Verhältnisse und Veränderungen in der Stadt und am Hof am Anfang der frühen Neuzeit werden. In den bisherigen Forschungen zählte Telč zu denjenigen Städten, die zwischen der Mitte und dem Ausgang des 16. Jahrhunderts den Charakter einer Residenz hatten. Aufgrund der Analyse der erforschten Quelle ist es offensichtlich, daß sich der Residenzcharakter, aus der Sicht der materiellen Kultur der Bürger betrachtet, in der verfolgten Periode erst herausbildete. Obwohl die materielle Kultur einiger Haushalte zur Zeit, in der das Telčer Herrschaftsgut von Zacharias von Neuhaus verwaltet wurde, ein merkwürdiges Niveau erreichte, konnte sie sich erst nach dessen Tode weiter entwickeln. Nach dem Tode dieses mährischen Adligen wurde nämlich das Telčer Herrschaftsgut nur selten als Residenzsitz genutzt, dafür jedoch von Beamten bewohnt, die verhältnismäßig eng mit der Stadt verknüpft waren.

Übersetzung: Alena Jakubičková

Adresa autora:

Mgr. Josef Hrdlička, Dr., Historický ústav Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích